

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Γιατί αυξάνονται τελευταία τόσο πολύ οι τιμές του πετρελαίου και των δημητριακών;

Όλοι γνωρίζουμε ότι το 2007 και το 2008 οι τιμές του πετρελαίου, του σίτου, του αραβόσιτου, του ρυζιού αλλά και του χρυσού ανέρχονται αλματώδως. Την αύξηση της τιμής του πετρελαίου την αισθάνθηκαν και οι υπερήφανοι ιδιοκτήτες ΙΧ αυτοκινήτων και οι ένστεγοι πολίτες των όχι πλέον τριτοκοσμικών χωρών όπως η χώρα μας. Σε πολλές χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου η άνοδος των τιμών των σιτηρών είχε ως συνέπεια, όπως μαθαίνουμε από τον Τύπο, πείνα και εξεγέρσεις. Στα Τμήματα Οικονομικών Επιστημών των Πανεπιστημίων διδάσκεται ότι οι τιμές των εμπορευμάτων ανέρχονται, όταν α) η προσφορά τους μειούται, ενώ η ζήτησή τους αυξάνεται ή παραμένει αμετάβλητη ή μειούται μεν αλλά λιγότερο απ' ό,τι η προσφορά τους, β) η προσφορά τους παραμένει αμετάβλητη, ενώ η ζήτησή τους αυξάνεται και γ) η προσφορά τους αυξάνεται μεν, αλλά λιγότερο απ' ό,τι αυξάνεται η ζήτησή τους. Δηλαδή ότι η αύξηση των τιμών είναι απόρροια μιας ορισμένης σχέσης προσφοράς και ζήτησης. Διδάσκεται επίσης ότι στον χρήστη των αγοραζόμενων από αυτόν εμπορευμάτων – είτε αυτός είναι παραγωγός άλλων εμπορευμάτων ή τελικός καταναλωτής, προσφέρουν τα εμπορεύματα οι ίδιοι οι παραγωγοί τους. Δηλαδή ότι οι χρήστες αυτών των εμπορευμάτων –παραγωγοί ή καταναλωτές– αγοράζουν αυτά τα εμπορεύματα άμεσα από τους παραγωγούς των. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τα παραπάνω, όταν η προσφορά δεν καλύπτει την ζήτηση, οι τιμές ανεβαίνουν.

Αριστεροί και προοδευτικοί μας διαφωτίζουν πως οι τιμές ανεβαίνουν, επειδή τις ανεβάζουν τεχνηέντως οι κερδοσκόποι για να κερδοσκοπήσουν και να κερδίσουν.

Ας αρχίσουμε με αυτήν την τελευταία αφελή προοδευτική άποψη. Θα το πούμε όσο πιο σύντομα δύναται να λεχθεί: Οι κερδοσκόποι εκμεταλλεύονται βέβαια τις διακυμάνσεις των τιμών και κερδίζουν – ή χάνουν. Η δραστηριότητά τους διαμορφώνει βέβαια την αγορά και επηρεάζει τις τιμές, όχι όμως πάντα προς την κατεύθυνση που αυτοί επιθυμούν. Ιδίως όταν αυτή η αγορά είναι, όπως στην προ-

κείμενη περίπτωση, η παγκόσμια αγορά. Αντιθέτως: πολλοί απ' αυτούς χάνουν τα ρέστα τους. Αυτό είναι προφανέστατο. Διότι ποιος ή ποιοι κερδοσκόποι θα μπορούσαν, κερδοσκοπώντας και επιθυμούντες να κερδίσουν, να επιτύχουν προς όφελός τους αύξηση των τιμών του πετρελαίου, των δημητριακών και του χρυσού παγκοσμίως – και δη σε αυτά τα φοβερά ποσοστά; Ακούγεται συναρπαστικό, είναι όμως κατά τα λοιπά ανακριβές. Ας έλθουμε όμως τώρα σε αυτά που διδάσκει η τρέχουσα νεοκλασική οικονομική θεωρία, για να δούμε αν μπορούν να μας εξηγήσουν γιατί οι τιμές των προαναφερθέντων εμπορευμάτων αυξήθηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα τόσο πολύ. Εν πρώτοις, ο ισχυρισμός της ότι οι τιμές και η εξέλιξή τους εξαρτώνται από την σχέση προσφοράς και ζήτησης και την εξέλιξή της είναι ορθός. Καίτοι βέβαια οι τιμές και η εξέλιξή τους δεν εξαρτώνται μόνον από αυτήν την σχέση και την εξέλιξή της, αλλά και από άλλους σημαντικότερους παράγοντες. Αλλ' αυτό το ζήτημα δεν είναι του παρόντος. Εξηγεί όμως αυτή η σχέση προσφοράς και ζήτησης την μεγάλη αύξηση των τιμών του πετρελαίου, των δημητριακών και του χρυσού σήμερα; Προφανώς όχι. Διότι αυτή η σχέση δεν μεταβλήθηκε σημαντικά. Δεδομένης της παραγωγής πετρελαίου, δημητριακών και χρυσού, η τελική ζήτηση γι' αυτά τα εμπορεύματα δεν αυξήθηκε σημαντικά και πάντως όχι τόσο που να δύναται να έχει ως συνέπειά της τις τρομερές αυξήσεις των τιμών αυτών των εμπορευμάτων τελευταίως. Γιατί, λοιπόν, η θεωρία της προσφοράς και ζήτησης δεν μπορεί στην δεδομένη περίπτωση να εξηγήσει την μεγάλη αύξηση των τιμών; Διότι η ίδια αυτή θεωρία προϋποθέτει ότι ο χρήστης ενός εμπορεύματος αγοράζει αυτό το εμπόρευμα άμεσα από τον παραγωγό. Αυτή όμως είναι μια ηρωική προϋπόθεση που δεν ανταποκρίνεται κατά κανέναν τρόπο στην οικονομική πραγματικότητα. Δεν το αγοράζει από τους παραγωγούς, αλλά από εμπόρους. Και με εμπόρους δεν εννοούμε, όπως θα δείτε στα ακόλουθα, κάποιους σαν αυτούς που αγοράζουν ντομάτες στην Κρήτη και τις μεταπωλούν στην αγορά του Ρέντη ή και στους μανάβηδες, ούτε αυτούς που αγοράζουν αμνοερίφια στα νησιά ή στην βόρεια Ελλάδα και τα μεταπωλούν στην αγορά του Ρέντη ή και στους κρεοπώλες, αλλά κάτι τελείως διαφορετικό. Επίσης, όταν λέμε ότι ο χρήστης ενός εμπορεύματος δεν αγοράζει αυτό το εμπόρευμα άμεσα από τον παραγωγό αυτού του εμπορεύματος, δεν εννοούμε απλώς ότι αυτός που αγοράζει ψωμί δεν αγοράζει αυτό το ψωμί από τον παραγωγό του σταριού, από το οποίο παρήχθη αυτό το ψωμί. Είναι αυτονόητο ότι αγοράζει αυτό το τελευταίο από τον αρτοποιό, ο οποίος κι αυτός δεν αγοράζει στάρι από τον παραγωγό σταριού, αλλά αλεύρι από τον έμπορο αλεύρων, ο οποίος και αυτός δεν αγοράζει στάρι από τον παραγωγό σταριού αλλά αλεύρι από τον αλευρόμυλο, ο οποίος κι αυτός δεν αγοράζει στάρι από τον παραγωγό σταριού, αλλά στάρι από τον σιτέμπορο – τον μόνο που τελικά αγοράζει στάρι από τον παραγωγό σταριού. Δεν εννοούμε, λοιπόν, αυτές τις περιπτώσεις, αλλά κάτι τελείως διαφορετικό που θα διασαφηνίσουμε στα ακόλουθα. Για να μην

πλατιάζουμε όμως και να μην περιπλέκουμε χωρίς λόγο το πράγμα, θα παραπέμψουμε έτσι ωμά, αδιαμεσολάβητα και χωρίς καμιά θεωρία στην ίδια την οικονομική πραγματικότητα.

Το περιεχόμενο ενός πετρελαιοφόρου, το οποίο μεταφέρει αργό πετρέλαιο από την Σαουδική Αραβία στο Ρότερνταμ, μπορεί να αλλάξει πολλούς ιδιοκτήτες μέχρι να φτάσει στο Ρότερνταμ. Το ίδιο ισχύει και για το περιεχόμενο ενός πλοίου που μεταφέρει π.χ. αραβόσιτο από τις ΗΠΑ σε ένα οποιοδήποτε λιμάνι του κόσμου. Αυτό ισχύει και για πολλά άλλα εμπορεύματα – κι αυτό αδιάφορο πού βρίσκονται αυτά, στη θάλασσα, στον αέρα ή κάπου αποθηκευμένα στη στεριά. Έχουν μεταπωληθεί πολλές φορές πριν φτάσουν στον πραγματικό χρήστη τους. Λέμε «χρήστη τους» κι όχι «καταναλωτή τους», διότι αυτά τα εμπορεύματα δεν είναι στην πλειονότητά τους καταναλωτικά εμπορεύματα. Όπως υπάρχουν χρηματιστήρια αξιών, έτσι υπάρχουν και χρηματιστήρια εμπορευμάτων. Στα πρώτα αγορά-πωλούνται αξιόγραφα (μετοχές, ομόλογα κτλ.), στα δεύτερα εμπορεύματα ή, ακριβέστερα, τίτλοι ιδιοκτησίας εμπορευμάτων. Ακόμη και πατσάδες αγορά-πωλούνται στα χρηματιστήρια εμπορευμάτων. Και, όπως στα χρηματιστήρια αξιών, έτσι και στα χρηματιστήρια εμπορευμάτων γίνονται δολοηψίες του είδους του future market. Μπορεί π.χ. κάποιος να αγοράσει σήμερα πετρέλαιο στην τρέχουσα τιμή, ας πούμε, των 110 δολαρίων το βαρέλι, παραδοτέο στο Ρότερνταμ την 1η Σεπτεμβρίου του 2008 και –αν βρει αγοραστή– να το πουλήσει πάλι σήμερα παραδοτέο στο Ρότερνταμ την 1η Σεπτεμβρίου στην τότε τρέχουσα τιμή, επειδή εκτιμά ότι τότε η τιμή θα είναι πάνω από τα 110 δολάρια το βαρέλι. Αν την 1η Σεπτεμβρίου του 2008 η τιμή είναι πάνω από τα 110 δολάρια το βαρέλι, τότε θα κερδίσει, αν αυτή η τιμή είναι κάτω από τα 110 δολάρια το βαρέλι, τότε θα χάσει αντιστοίχως. Αυτό σημαίνει ότι αργό πετρέλαιο δεν αγοράζουν μόνον τα διυλιστήρια αλλά και άλλοι πολλοί που δεν έχουν καμιά σχέση με την διύληση του πετρελαίου. Έτσι επίσης, στάρι δεν αγοράζουν μόνον οι σιτέμποροι για να το πουλήσουν σε αλευρό-μυλους. Το ίδιο ισχύει αντιστοίχως και για πολλά άλλα εμπορεύματα.

Έτσι λοιπόν, μια πολύ πιθανή αιτία της ανόδου των τιμών των προαναφερθέντων εμπορευμάτων είναι η αύξηση της ζήτησης όχι των τελικών αγοραστών και χρηστών, αλλά, ας τους πούμε έτσι, των ενδιάμεσων αγοραστών, κερδοσκόπων και, όπως θα δούμε, και άλλων. Η αυξημένη ζήτηση των κερδοσκόπων για τα εν λόγω εμπορεύματα αποκλείεται όμως ως αιτία της αύξησης των τιμών τους. Διότι, γιατί όλοι οι κερδοσκόποι να ποντάρουν σε μια συνεχή αύξηση των τιμών; Γιατί δεν το έκαναν και χθες ή προχθές; Η αιτία της αυξημένης ζήτησης των ενδιάμεσων αγοραστών έγκειται μάλλον αλλού. Πρόκειται γι' αυτό που οι Γερμανοί παλιότερα ονόμαζαν *Flucht in die Realwerte* (= φυγή στις υλικές αξίες). Αυτή η «φυγή» σημαίνει το εξής: Σε περιόδους πιστωτικών κρίσεων όπως η σημερινή, στις οποίες μειούται η εμπιστοσύνη στο χρήμα και στα αξιόγραφα, όσοι μπορούν ανταλλάσ-

σουν χρήμα και αξιόγραφα με εμπορεύματα. Δεν εννοούμε εδώ βέβαια το σύνηθες απλό κοινό ούτε καν τους επιχειρηματίες και βιομηχάνους, αλλά μεγάλους παίχτες των χρηματιστηρίων, στους οποίους μπορεί να συμπεριλαμβάνονται και επιχειρηματίες και επιχειρήσεις.

Η τρέχουσα παγκόσμια πιστωτική κρίση εντείνεται επίσης από την ραγδαία πτώση του δολαρίου και από την εκτίμηση ότι το δολάριο σιγά σιγά θα εκπέσει από τον ρόλο του ως ηγετικού νομίσματος, δηλαδή ως νομίσματος των διεθνών συναλλαγών και ως αποθεματικού νομίσματος των Κεντρικών Τραπεζών. (Δες σχετικά Γ. Σταμάτης, *Περί Παγκοσμιοποίησης, ΚΨΜ*, Αθήνα 2007).

Αυτή λοιπόν μάλλον η πιστωτική και νομισματική κρίση και η συνεπόμενη «φυγή στις υλικές αξίες» εξηγεί την αύξηση της ζήτησης για τα προαναφερθέντα εμπορεύματα και την κάθετη αύξηση των τιμών τους¹. Αυτό είναι βέβαια μια έστω μη αβάσιμη εικασία. Καλύτεροι γνώστες της σημερινής παγκόσμιας οικονομικής συγκυρίας και των χρηματιστηρίων εμπορευμάτων μπορούν να την επιβεβαιώσουν ή να την διαψεύσουν.

Σημείωση

1. Ο αναγνώστης ίσως αναρωτηθεί γιατί αυτοί που καταφεύγουν στις πραγματικές αξίες καταφεύγουν στο πετρέλαιο και στα σιτηρά και όχι π.χ. στα ακίνητα. Η απάντηση είναι ότι επιθυμούν να έχουν τίτλους ιδιοκτησίας υψηλής ρευστότητας. Και η ρευστότητα των ακινήτων είναι πολύ χαμηλή. Γνωρίζουμε όμως από την οικονομική ιστορία ότι σε περιόδους οξείνωσης νομισματικής κρίσης τα αντικείμενα της «φυγής στις υλικές αξίες» είναι εντέλει τα ακίνητα. Σε τέτοιες περιόδους μέχρι και προτάσεις έκδοσης νέου νομίσματος με βάση την έγγεια εθνική ιδιοκτησία έχουν γίνει. Και, τέλος, ο όποιος γνώστης της οικονομικής ιστορίας δυσπιστεί έναντι της δυνατότητας μιας «φυγής σε υλικές αξίες» ας θυμηθεί την χωρίς εμφανή νομισματική κρίση φυγή στις τουλίπες στις Κάτω Χώρες και στην κρίση που οδήγησε αυτή η φυγή εκεί το 1637.